

LA INTERPRETACIÓ CRISTOLÒGICA DE L'ANTIC TESTAMENT COM A CLAU DE COMPREENSIÓ DELS RELATS EVANGÈLICS DE LA INFÀNCIA DE JESÚS (Mt 1-2; Lc 1-2)*

Armand PUIG I TÀRRECH

Original rebut: 03/07/2013
Data d'acceptació: 15/07/2013

Adreça: Camí de l'Horta, 7
43470 LA SELVA DEL CAMP
E-mail: arpt@tinet.org

Resum

Les pàgines que segueixen pretenen mostrar la textura que caracteritza els relats de la infància de Jesús i el seu arrelament en l'Antic Testament. El text de les Escripures jueves funciona com a clau d'interpretació de les afirmacions referides a Jesús en aquests relats (Mt 1-2; Lc 1-2), de manera que el lector veu com, en darrer terme, és Déu mateix qui construeix la identitat de Jesús. Aquest és presentat fonamentalment com a Messies i Fill de Déu. Però se li afegeixen altres denominacions que garanteixen la comprensió de la seva identitat com a plenament divina. Així, Jesús és anomenat «Senyor» o «Salvador» o «Déu amb nosaltres» i és presentat com el qui perdona els pecats (Mt 1,21; Lc 1,77). Es pot, doncs, afirmar que la identitat última de Jesús en relació a Déu, que anirà desenvo-

* Dedico aquest article al Pr. Dr. h.c. Josep Perarnau i Espelt, professor emèrit de la Facultat de Teologia de Catalunya, amb un agraïment pregon pel seu treball doblement insubstituïble com a editor i estudiós dels documents del Concili Vaticà II i de les obres dels grans teòlegs medievals catalans, sobretot el beat Ramon Llull i Arnau de Vilanova. La seva contribució a l'Edat Mitjana, sobretot mitjançant l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* (ATCA), resta una fita inigualable.

Aquest article és la primera part d'un estudi més ampli sobre els evangelis de la infància de Jesús. La segona part serà publicada en el primer volum de les actes del Simposi organitzat per la Fundació Joseph Ratzinger amb el títol «The Gospels. Historical and Christological Research» (Roma, 24-26 d'octubre 2013), que serà editat per la Libreria Editrice Vaticana (2014). L'aportació porta per títol: «The Birth of Jesus and History. Historical Interweaving of the Infancy Narratives in the Gospels of Matthew and Luke».

lupant-se en el decurs de Mc i de Lc, està tota ella continguda en Mt 1 i Lc 1. Quan Jesús neix (vegeu Mt 1,25; Lc 2,1-7), el lector té un coneixement complet de la seva identitat. El relat posterior es limita-rà a explicar-la narrativament.

Paraules clau: Infància de Jesús, Antic Testament, cristologia, identitat de Jesús.

Abstract

The following pages seek to show the texture of the infancy narratives of Jesus and of their roots in the Old Testament. The text of the Jewish Scriptures functions as an interpretive key for the statements made concerning Jesus in these narratives (Matthew 1–2; Luke 1–2), in such a way that the reader sees how it is ultimately God who establishes the identity of Jesus. He is presented essentially as the Messiah and as the Son of God. But other qualities are added that ensure that his identity will be understood as fully divine. Thus, Jesus is called “Lord” or “Saviour” or “God with us”, and is presented as the one who forgives sins (Matt. 1.21; Lk. 1.77). It can therefore be said that the final identity of Jesus in relation to God, which is progressively developed in the course of Mark and Luke, is already contained within Matthew 1 and Luke 1. When Jesus is born (see Matt. 1.25; Lk. 2.1-7) the reader is fully aware of his identity. The subsequent chapters will simply relate it in narrative form.

Keywords: *Infancy of Jesus, Old Testament, Christology, identity of Jesus.*

1. LA FUNCIO DE L'ESCRITURA

El paper cabdal de l'acció de Déu en la història concreta de Jesús infant, porta a valorar el paper que l'Antic Testament desenvolupa en els relats sinòptics de la infància. La construcció literària d'aquests relats els aproxima en gran manera als textos veterotestamentaris (històries de Josep, de Moisès, de Samuel, de Samsó...), si bé no hi ha cap història d'aquests personatges bíblics —ni l'hagada de Moisès, sovint citada— que pugui ser considerada *el* model dels textos sinòptics de la infància. Ara bé, Mt i Lc coincideixen a tractar els relats de la infància, en expressió de D. M. Smith, com «una continuació de l'Antic Testament».¹ Des del primer moment el lector de Mt es troba immers en el món de l'aliança primera: «Genealogia de Jesús, el Messies [Crist], fill de David, fill d'Abraham» (1,1).² Les cinc citacions de compliment, distribuïdes

1. Vegeu D. M. SMITH, «When Did the Gospels Become Scripture?», *JBL* 119 (2000) 3-20, especialment 7-10.
2. La genealogia de Mt (1,1-17) pretén legitimar Jesús com a Messies d'Israel. Luz (vegeu U. LUZ, *El Evangelio según san Mateo, Mt 1-7* (BEB 74), vol. I, Salamanca: Sígueme 1993, I, 121) qualifica la messianitat de Jesús com «un importante lema de su evangelio». Pel seu costat, Lluç ha situat la seva genealogia després del baptisme i abans de les temptacions (3,23-38) per

entre Mt 1,18 i 2,23, reforcen la infància de Jesús com un espai on les profecies (d'Isaïes, Miquees, Osees i Jeremies) arriben a la plenitud. De manera semblant, després del pròleg, el lector de Lc es veu arrossegat al món de la història bíblica i jueva quan es troba amb el relat de l'anunci del naixement de Joan Baptista: «En temps d'Herodes, rei de Judea, hi havia un sacerdot del torn d'Abià que es deia Zacaries. La seva muller, descendent d'Aaron, es deia Elisabet» (1,5).³ Més endavant, el text lucà transita per tot l'Àntic Testament a la recerca de referents que facin comprendre la història de Jesús infant, amb el punt culminant del Baptista, el nou Elies (1,16), el més gran dels profetes (7,28), que s'erigeix com a pont entre les promeses de Déu i el seu compliment i així «prepara el camí» del Senyor (1,17; 7,27).

2. ISRAEL, PRIMER DESTINATARI DEL DISSENY DE DÉU REALITZAT EN JESÚS

Els començaments de Mt 1-2 i Lc 1-2 són molt diferents però tenen en comú la seva adherència a l'Àntic Testament. L'entrada de Jesús en aquest món es produeix en el marc del judaisme més estricte i es proposa, com a finalitat primera, el redreçament espiritual d'Israel. Mt l'explicita amb una fórmula vinculada amb el nom que, segons l'àngel, ha de rebre el fill de Maria. L'àngel del Senyor diu a Josep: «Li posaràs el nom de Jesús, perquè ell salvarà dels pecats el seu poble (*ton laon autou*)» (Mt 1,21).⁴ Igualment, en Lc un àngel, Gabriel, explica, aquesta vegada a Maria, quins seran el nom i la funció de l'infant que ha de néixer en relació a Israel: «Li posaràs el nom de Jesús... regnarà per sempre sobre la casa (*oikos*) de Jacob» (Lc 1,31.33). El contingut i l'expressió literària de Mt i Lc són sorprenentment semblants. Queda clar que el naixement de Jesús té, com a primer destinatari, Israel, el poble de la promesa.

Aquest poble camina cap al «perdó dels pecats», que Joan anunciarà («farà saber») (Lc 1,77) i que Jesús durà a terme dins aquest «poble» (*laos*) (Mt 1, 21): Jesús és la «salvació» («salvador») que portarà el «perdó dels pecats» a

---

tal de subratllar l'origen diví de Jesús (3,22: «el meu Fill», declara la veu celestial) i alhora la seva condició humana (4,1-2: conduït al desert per l'Esperit, és temptat per Satanàs) (vegeu F. BOVON, *L'Évangile selon Luc 1-9* [CNT IIIa], Genève: Labor et Fides 1991, 186).

3. La construcció grega d'aquest verset evoca fortament l'estil dels Setanta (vegeu H. I. MARSHALL, *The Gospel of Luke. A Commentary on the Greek Text* [NIGTC], Exeter: Paternoster 1978, 51).
4. El text juga amb el significat del nom «Jesús» (*yeshua*), que, en hebreu, es idèntic a «salvació».

aquells que formen part del «poble» (*laos*) d'Israel (Lc 1,77). En Lc el motiu del perdó dels pecats referit a tot el poble apareix en la predicació del Baptista, del qual es diu que predica «un baptisme de conversió per al perdó dels pecats» (Lc 3,3 par. Mc 1,4), adreçat al «poble», és a dir, a Israel (Lc 3,15). En canvi, en Mt s'accentua el missatge de conversió predicat pel Baptista (3,6) i es diu tan sols que gent provinent de diversos territoris jueus «confessaven els seus pecats» (v. 5). Aquí el perdó no és esmentat. Mt el reserva per al moment culminant de l'últim sopar, quan Jesús pronuncia les paraules sobre el calze amb el vi i segella la seva missió, anunciada en 1,21, de perdonar els pecats de «tothom» (*pollôn*): «això és la meua sang, la sang de l'aliança, vessada... en remissió dels pecats» (26,28). L'esment de l'aliança indica clarament la inclusió d'Israel en una expressió que inclou tota la humanitat.⁵ Curiosament, també Lc conclou el seu evangeli amb un esment del «perdó dels pecats» en un context de missió que s'adreça «a tots els pobles començant per Jerusalem» (Lc 24,47). El perdó ofert, primer a Israel i després als altres pobles (vegeu Rm 1,16!), s'ha de proclamar «en nom d'ell», és a dir, de Jesús, el Messies, d'acord amb les paraules de «l'Esclat» (Lc 24,46). La referència a l'Esclat afegeix un caràcter de solemnitat i contundència especials a les paraules de Jesús, les últimes que pronuncia abans de pujar al cel.⁶

La doble destinació del missatge salvador de Jesús, a Israel i als pobles, caracteritza els evangelis de Mt i Lc, de manera que en l'un i en l'altre la salvació destinada al poble d'Israel (Mt 1,21; Lc 1,77) acaba essent eixamplada a tots els pobles (Mt 26,28; Lc 24,47). El relat evangèlic afaïçona literàriament allò que és clar teològicament: l'abast universal de la salvació de Déu realitzada en i per Jesús, el seu Fill, mitjançant el perdó dels pecats.⁷ Tanmateix, ja en els relats de la infància, l'abast universal de la salvació divina que ve per Jesús hi és present amb tota la força. Tant en Mt com en Lc, mentre que el motiu d'Israel com a destinatari de la salvació de Déu apareix abans del naixement

5. Fem notar que entre Mt 1,21 i 26,28 hi ha una relació de caràcter inclusiu i reduplicatiu: compliment de la paraula divina (els pecats són salvats / perdonats / redimits) i abast universal d'aquesta paraula (Israel / tota la humanitat).
6. També en Lc es produeix una inclusió literària de caire reduplicatiu entre 1,77 (el perdó dels pecats és per a Israel) i 24,47 (aquest perdó s'adreça a tota la humanitat).
7. L'autoritat de Jesús com aquell que perdona els pecats es manifesta en dos episodis singulars. En l'episodi del paralític de Cafarnaüm, i abans de procedir a la seva guarició, Jesús declara solemnement que «el Fill de l'home té el poder de perdonar els pecats aquí a la terra» (Mt 9,6 par. Mc 2,10 par. Lc 5,24). Mt 9,8 rebla el clau subratllant que la gent «glorificava Déu que havia donat als homes un poder tan gran». D'altra banda, en l'episodi exclusivament lucà del banquet a casa de Simó, Jesús diu a la dona que plora als seus peus: «Els teus pecats et són perdonats» (Lc 7,48).

de Jesús, el motiu dels pobles als quals és destinada igualment aquesta salvació es troba immediatament després del naixement. En canvi, la referència a Israel precedeix i segueix el naixement de Jesús.

Així, prenent Lc, en 1,17 l'àngel ja fa saber a Zacaries que «els israelites... un poble ben disposat» (se sobreentén, gràcies a la predicació de Joan) acollirà el Senyor, i en Lc 1,32-33 l'àngel Gabriel afirma davant Maria que Jesús rebrà «el tron de David» i «regnarà per sempre sobre el poble de Jacob». La mateixa Maria reconeix, com a mare de Jesús, que Déu protegeix «Israel, el seu servent», i «es recorda de l'amor a Abraham», el pare del poble (Lc 1,54-55). El sacerdot Zacaries lloa «el Déu d'Israel» perquè «ha visitat el seu poble» enviant un «corn de salvació» (un «salvador poderós») a «la casa de David, el seu servent», que havia estat anunciat pels profetes i que és fruit de l'amor diví a Abraham i als «nostres pares» (Lc 1,68-73.77). Zacaries, encara, fent servir el pronom personal «ens», assenyalarà en el seu càntic que «un sol naixent que ve del cel» «ens visitarà», és a dir, visitarà el seu poble (1,78). Un cop Jesús ha nascut, serà Simeó, l'ancià profeta del temple de Jerusalem, el qui beneirà Déu perquè Jesús és, efectivament, «glòria d'Israel, el teu poble», el poble de Déu (2,32). Simeó esperava que «Israel seria consolat» (2,25). També Anna, la profetessa d'edat avançada, donarà gràcies a Déu perquè amb Jesús «Jerusalem», la capital d'Israel, serà «alliberada» (2,38). En una paraula, tant Zacaries, com Simeó i Anna, ancians relacionats amb el temple, el cor de la fe jueva, s'expressen sobre Israel i la visita del seu «salvador» (1,69; 2,30.32; 2,38), que porta consol i alliberament al seu poble.

Pel que fa a Mt, es produeix un fenomen semblant. La referència a Israel sota el signe de Jesús com a compliment de la promesa s'aprecia sota la genealogia que assenyala una línia que comença precisament amb Abraham —i no tan sols amb David, la figura messiànica per excel·lència. El fet de col·locar l'inici dels avantpassats del Messies en Abraham, el pare del poble, mostra com el disseny diví afaïçona tota la història d'Israel,⁸ però també que Jesús és el punt d'arribada d'aquesta història. Per tant, encara que la paraula «Israel» no aparegui fins a Mt 2,6, després del naixement de Jesús (1,25), sembla clar que l'arribada d'aquest està orientada cap a la salvació de «el seu poble» (1,21). La definició d'Israel és, doncs, en Mt, «el poble del Messies». Més endavant, la profecia citada a propòsit de Betlem, la pàtria del Messies-príncep, inclou encara la frase «Israel, el meu poble» (2,6). Israel és el poble de Déu i, per tant, el poble del Messies, el seu enviat.

8. Aquest punt és subratllat per U. Luz (*Mateo*, I, 131).

3. LA RESPOSTA D'ISRAEL I DELS POBLES

Tant en Mt 2 com en Lc 2 el motiu dels pobles emergeix després del naixement de Jesús, si bé es combina amb el motiu del refús d'Israel (Mt) o amb el motiu de la resposta contrastada d'aquest (Lc). En Mt és fàcilment observable una presentació antitètica entre personatges jueus —Herodes, flanquejat pels dirigents del poble i per tota la ciutat de Jerusalem— i personatges no jueus —els savis, vinguts d'Orient, tothora orientats per l'estrella. Els primers reben una connotació negativa, mentre que és del tot positiva la connotació dels segons. La qüestió rau en la identitat del Messies, és a dir, del «rei dels jueus», que els no jueus plantegen directament basant-se en un fenomen astronòmic que han observat del seu país estant i que assenyala, segons ells, de manera inequívoca el naixement del Messies-rei d'Israel (2,2). Herodes, esmentat com a «rei» tres vegades (2,1.3.9),⁹ és presentat immediatament com el gran enemic de l'autèntic rei, mentre que els dirigents del poble, experts en la Llei, esdevenen còmplices d'Herodes, ja que no segueixen l'Esriptura que ells mateixos han adduït per a escatir el lloc de naixement del Messies (2,4-6).¹⁰ Igualment, Jerusalem només sap «contorbar-se» (2,3) —i no alegrar-se, com s'escauria davant l'extraordinària notícia que els savis han portat. Els dirigents del «poble» (v. 4) i «tot Jerusalem» (v. 3) personifiquen el rebuig malaurat d'Israel davant el seu Messies, aquell Jesús que ha vingut precisament per salvar «dels pecats el seu poble» (1,21) i que ara és ignorat pels «seus» (vegeu Jn 1,11).¹¹

Ningú no va, doncs, a Betlem, llevat dels savis. Aquests, amb la seva actuació, posen del tot en evidència els personatges jueus del relat i, en canvi, reconeixen palesament que el rei dels jueus és Jesús, a qui adoraran reconeixent la seva condició messiànica (Mt 2,2.11). Són, doncs, de manera paradoxal, els estrangers, els no jueus, els qui identifiquen i adoren el Messies d'Israel.¹² En

9. Més endavant, en el c. 2, Herodes ja no rebrà aquesta denominació: l'únic «rei dels jueus» és Jesús, descendent de David, «el rei» (1,6.17), tal com manifesta el títol de la creu (27,37).
10. La contradicció de rebutjar el propi Messies serà una constant en tot Mt, amb el punt culminant de 27,25. Tant aquí com en Jn es produeix una mena d'autonegació per part d'Israel.
11. Luz remarca que els dirigents del poble reconeixen, gràcies a l'Esriptura (Miquees 5,1.3, citat en Mt 2,6), que ha nascut el Messies d'Israel però no en treuen cap conseqüència (*Mateo*, I, 165). Per a ells, per tant, el rei continua essent Herodes! Més tard en la creu es burlaran del fet que Jesús sigui allò que realment és: «el rei d'Israel» (Mt 27,42). Semblantment, en Jn els dirigents del poble afirmaran solemnement: «No tenim cap altre rei fora del Cèsar» (Jn 19, 15). Tant en Mt com en Jn els dirigents són portats a negar allò que és fonamental en la religió d'Israel: la reialesa de Déu —i del seu Ungit, el Messies.
12. El gest d'adoració dels savis, reconeixent Jesús com a Messies (2,11), va més enllà en 14,33, on els deixebles adoren Jesús i reconeixen que és «Fill de Déu», i arriba al seu punt culminant en 28,17, quan els Onze adoren el Ressuscitat que se'ls apareix.

canvi, Israel, en el millor dels casos, l'ignora (dirigents del poble i Jerusalem) o bé, com Herodes, busca de matar-lo (2,13.20), anticipant així la mort en creu del Messies. Tan sols Josep, «fill de David» (1,20), el pare legal de Jesús, recull el disseny de Déu i el duu a terme, tant abans com després del naixement d'aquest.¹³ En Mt 2, Josep, de la dinastia reial de David, és la figura antitètica d'Herodes, rei usurpador del tron de David: Herodes vol matar l'infant, el rei d'Israel, i Josep el salva. Josep actua seguint les indicacions divines (l'àngel que li parla en somnis) mentre que Herodes actua en contra d'elles (és a dir, contra l'Escriptura i contra l'estrella). Mentre Herodes vol matar el rei d'Israel i el poble no el reconeix, Josep el protegeix i és instrument del disseny diví amb la seva obediència. En conseqüència, la seva figura queda afilerada amb la dels savis.¹⁴ Hi ha, doncs, un Israel, minoritari, representat per Josep, que es mostra dòcil al voler diví i accepta el seu Messies, però la major part d'Israel no l'acull.¹⁵ Amb una trista paradoxa que agermana història i geografia, l'Israel fidel a Déu ha d'emigrar a Egipte per tal de preservar la vida del Messies del seu poble. D'aquesta manera, Egipte, el país on Israel va ser oprimat i perseguit, es converteix en un refugi que permet que el Messies d'Israel salvi la vida.¹⁶

Lc es mostra més mesurat amb el tema del refús del poble d'Israel —n'hi ha prou de comparar Mt 13,15 amb Lc 8,10. Aquesta mesura s'estén al tema

13. Per norma general, els comentaris recents sobre Mt acostumen a donar massa poc relleu a la figura de Josep en la interpretació de Mt 1,18-25 i 2,13-23.
14. En Mt, Maria és subjecte d'un sol verb actiu en Mt 1-2: «tingué el fill» (1,25), anticipada per l'expressió veterotestamentària «la verge concebrà i tindrà un fill» (citació d'Is 7,14). D'aquesta expressió depèn 2,11 («el nen amb Maria, la seva mare»). El seu paper resta subordinat al de Josep, el descendent de David (1,16.20), i sobretot a l'Esperit Sant, per obra del qual ella concep Jesús (1,18). Maria, doncs, es defineix per la seva maternitat i per la concepció que la inicia.
15. Aquest Israel minoritari, el qui acull Jesús, queda inclòs en l'*ethnos* que rebrà el Regne perquè en doni fruits (vegeu Mt 21,43). De fet, aquest *ethnos* no és ètnic, ja que no és constituït ni tan sols pel poble de l'aliança, Israel (*ho laos*), ni tan sols per les nacions paganes (*ta ethnê*). En canvi, l'expressió *panta ta ethnê* («tots els pobles») (25,32; 28,19) indica clarament totes les nacions de la terra, incloent-hi el poble jueu. En Mt, la categoria «Israel» queda reservada a Jesús, «príncep que pasturarà Israel, el meu poble» (2,6) i «rei d'Israel» (27,42). Al final, l'Israel majoritari, el que no ha reconegut Jesús com a Messies-rei, passa a ser considerat amb el terme «jueus» (28,16). Segons Mt, aquesta denominació és purament ètnica i no posseeix cap contingut històric-salvífic. Per això és pronunciada per personatges no jueus: els savis (2,2), Pilat (27,11.37) i els soldats de Pilat (27,29). Vegeu el meu estudi «Israël et l'église dans l'évangile de Matthieu», en P. LAMPE – M. MAYORDOMO – M. SATO (eds.), *Neutestamentliche Exegese im Dialog. Hermeneutik-Wirkungsgeschichte-Matthäusevangelium*, FS U. Luz, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener 2008, pp. 167-181.
16. Egipte, país «d'esclavatge» (vegeu Ex 2,23; 6,6), es converteix en el país gràcies als qual Jesús és alliberat. Mt 2 capgira la lectura que es fa d'Egipte en l'Antic Testament.

del reconeixement de Jesús per part dels no jueus. A diferència de Mt, en Lc no s'estableix cap contraposició entre un Israel (majoritari) i els pagans. D'una banda, Lc presenta una divisió en Israel —que es diria a parts iguals!— a favor i en contra de Jesús (Lc 2,34-35). De l'altra, Lc forneix una imatge integradora d'acolliment de Jesús per part de «les nacions» (*ethnôn*) i d'«Israel, el poble» de Déu (*laon sou*) (2,32), és a dir, de «tots els pobles» (*pantôn tôn laôn*) (2,31): Jesús és «llum» i «glòria» d'uns i altres. Mentre que en Mt l'Israel minoritari, el qui accepta Jesús, és representat per Josep, en Lc l'Israel que reconeix Jesús com a Salvador abraça des dels més petits —els pastors, que reben l'anunci diví (2,11)— als més importants —Simeó, «home just i pietós», que rep «el do de l'Esperit Sant» (2,25). Simeó, com Josep en Mt, té revelacions divines i en segueix les indicacions, ja que es deixa guiar «per l'Esperit Sant» (2,27). A més, Simeó, com els savis en Mt, reconeix que Jesús és «llum de les nacions» i li ret homenatge (2,32).¹⁷

És clar, doncs, que tant en Mt com en Lc, el naixement de Jesús és seguit per una definició d'allò que Jesús és, tant per a Israel com per als pobles no jueus. A més, tant en Mt com en Lc hi ha una resposta immediatament positiva, per part dels no jueus (els savis d'Orient) i per part dels jueus (els pastors de Betlem), que acuden a reconèixer l'infant fill de Maria. La diferència és que en Mt domina el motiu de l'Israel que no acull Jesús mentre que en Lc sembla imposar-se l'Israel que acull l'infant de Betlem, si bé Lc subratlla la divisió dins el mateix poble (2,34). En Mt el no acolliment és representat pels dirigents del poble («tots els grans sacerdots i els mestres de la Llei [que hi havia entre] del poble», Mt 2,4) i per Jerusalem («tot Jerusalem», 2,3). En Lc l'acolliment és representat pels pastors, que són considerats els representants d'Israel (a ells és comunicada una notícia que portarà a «tot el poble» una gran alegria, Lc 2,10),¹⁸ i per Simeó, habitant de «Jerusalem» (2,25). El «poble» i «Jerusalem» exerceixen funcions distintes en Mt i en Lc. Curiosament, però, la tipificació de la reacció davant Jesús (acceptació – rebuig) és semblant en tots dos relats evangèlics. En canvi, el paper d'Herodes, frustrat assassí de l'infant Jesús en Mt, no troba en Lc cap paral·lel.

Lc tracta amb delicadesa el refús de Jesús per part d'Israel i, malgrat el to pesant de la profecia de Simeó sobre el futur de Jesús (2,34-35), evita la forta contraposició de personatges i situacions que es constata en Mt. Sobretot, Lc

17. Simeó, d'una certa manera, incorpora el paper de Josep (l'Israel que reconeix Jesús) i el dels savis (que veuen en Jesús el rei d'Israel).

18. Notem el pronom personal «us» (*hymîn*, Lc 2,11), que indica aquest caràcter de representació dels pastors en relació a tot Israel.

fa emergir amb força la categoria de l'Israel fidel a Déu que reconeix en Jesús el seu enviat mitjançant els personatges de Simeó i Anna, sense oblidar Zacaries, que anuncia profèticament l'arribada de Jesús amb la metàfora del «sol naixent que ve del cel» (1,78). Mentre que en Mt domina el refús d'Israel a Jesús per part dels seus dirigents, en Lc més aviat s'imposa l'acolliment que algunes persones vinculades amb el temple, la màxima institució d'Israel, dispensen al «Messies del Senyor» (2,26), a l'Ungit i enviat de Déu. Lc planteja suauement el refús històric sofert per Josep i Maria a Betlem, que els obliga a buscar refugi en un estable d'animals, lloc on Maria infantarà Jesús (2,7). Pel que fa a l'actitud de cara a Jesús i al seu missatge que s'anirà manifestant en el decurs de la seva vida i en la vida de l'Església, Lluc recorre a la resposta contrastada —que serà una constant en Lc-Ac (vegeu, per exemple, Ac 28, 17-31, on la predicació de Pau a Roma es resol en una divisió d'opinions entre els jueus romans que porta Pau a decidir-se a favor de la missió entre els pagans), si bé hi ha un cert predomini de la dimensió d'enduriment i de rebuig del poble.¹⁹

D'altra banda, i de manera metafòrica, Lluc planteja en 2,34-35 el destí de Jesús dins Israel i la conseqüència que aquest destí tindrà en la seva mare. Simeó, parlant de forma profètica, anuncia que Jesús serà objecte de rebuig i adhesió —per aquest ordre! Es produirà, doncs, una divisió dins Israel per causa de Jesús. Com en el cas de la pedra (vegeu Is 8,14-15 i 28,16, evocats en Lc 20,17-18), hi ha la «pedra d'ensopec» que fa caure (Is 8,14-15) i la «pedra que serveix de fonament», de manera que el qui creu «no s'esfondra» (Is 28, 16).²⁰ L'antítesi es reproduirà a Israel: Jesús serà motiu que «molts caiguin i molts s'aixequin» (2,34).²¹ La segona imatge, potser també inspirada en Is 8,18 (el profeta i els seus fills són «senyals i presagis enmig d'Israel»), subratlla igualment la divisió: Lc 2,34 parla d'una «senyera que trobarà contradic-

19. Vegeu BOVON, *Luc 1-9*, 144-145. Al meu entendre, els autors insisteixen excessivament en el rebuig del poble d'Israel en relació a Jesús, tal com el planteja Lc. El rebuig, majoritari, no anul·la la reacció contrària, la del redreçament, expressada per la profetessa Anna en 2,38 («tots els qui esperaven que Jerusalem seria alliberada»).

20. Aquesta doble funció de la pedra evoca la paràbola dels vinyaters (Lc 20,9-19), que culmina amb una «pedra» que esdevé la pedra principal (Lc 20,17; vegeu Is 28,16) i la mateixa «pedra» que esdevé ensopec que fa caure i que fa miques aquell sobre el qual cau al damunt (Lc 20,18; vegeu Is 8,14-15). Sembla clar que el millor paral·lelisme intern de Lc 2,34 és Lc 20,17-18. De fet, ja en Is 8,14a es diu que Déu és «el santuari però també pedra d'ensopec», un edifici i un roc que fa caure.

21. El text grec (*eis ptôsin kai anastasin pollôn*) deixa traslluir, en paraules de Marshall, «a good antithetical parallel» (*Luke*, 122).

ció».²² Ens movem, doncs, primerament en el nivell del refús que Jesús experimenta durant el seu ministeri (vegeu, per exemple, Lc 4,29; 13,35; 19,42.44), però no és d'excloure l'acolliment que mereixen els seus fets i les seves paraules dins Israel, genèricament (el poble: 5,26; 6,19; 9,43; 14,25; 18,43) i sectorialment (els Dotze, 6,13; els publicans i pecadors, 15,1; els deixebles, 19,37-38; Zaheu, 19,1-10).

Maria, «la mare» de Jesús (2,34), es compta, òbviament, entre els qui acullen Jesús, però en Lc 2,35 s'anuncia per a ella un esdeveniment terrible que s'expressa mitjançant la imatge d'una espasa que li arribarà a «traspassar l'ànima». Aquesta imatge, que evoca una gran sofrència, només pot ser relacionada amb la passió de Jesús,²³ el moment en el qual queda més marcada la divisió entre els qui el refusen (els «dirigents» del poble i, en part, «el poble», 23,13)²⁴ i els qui l'accepten («els coneguts i les dones de Galilea», 23,48). Per tant, Lc 2,35a constitueix una aplicació del tema de la divisió, present en el v. 34, al moment de la passió, allí on el sofriment de la mare afegeix un dramatisme particular a la situació de la mort del Fill.²⁵ Notem, a més, que la situació de divisió es reproduïx entre els presents que observen la crucifixió i mort de Jesús.²⁶ El tema de la divisió és encara perceptible en la darrera frase de Simeó: «així es revelaran els pensaments (amagats al / que provenen del) cor de molts» (Lc 2,35b). Aquesta frase es refereix a tot el que s'ha dit anteriorment (Lc 2,34-35a) i té a veure amb la intenció que hi ha darrere la vinguda de Jesús: ser «senyera que trobarà contradicció» (v. 34). En efecte, la persona i el missatge de Jesús es converteixen en un judici, en una discriminació entre els qui els rebutgen i els qui els acullen. Els pensaments sobre

22. L'expressió grega *eis sêmeion antilegomenon* no indica una acció divina ni, a l'altre extrem, un refús, sinó una divisió: «devant ce signe les esprits se diviseront» (BOVON, *Luc 1-9*, 144 i n. 56). Vegeu el lòguion sobre les divisions dins les famílies per causa de Jesús (Lc 12,49-53). En canvi, tant Rengstorf com Schürmann, Fitzmyer i Marshall opinen que la imatge del signe o senyera indica simplement que Jesús no és acceptat (vegeu J. A. FITZMYER, *El Evangelio según Lucas. 1-8,21*, vol. II, Madrid: Cristiandad 1987, 248).

23. Bovon escriu: «Le Méssie... sera un Méssie souffrant... et sa mère participera à ses souffrances» (*Luc 1-9*, 145).

24. Lluc remarca que Jesús s'adreça a les «filles de Jerusalem» (23,28-31), que el poble «mira» la seva crucifixió sense burlar-se'n (23,35) i que, després que Jesús ha mort, dóna mostres de penediment: se'n torna del Gòlgota a Jerusalem donant-se cops al pit (23,48).

25. La presència de la «mare de Jesús» al Gòlgota —sense esment del nom de Maria— tan sols és explícitada en Jn 19,25-27. En Lc Maria pot ser subumida entre les «dones» que observen el que hi passa (Lc 24,49). Maria és esmentada per primera vegada com a resident a Jerusalem en Ac 1,14, abans de la Pentecosta.

26. Es remarca sovint que Lc 2,35a ve a ser un parèntesi (per exemple, MARSHALL, *Luke*, 122). Al meu entendre, és una variant del tema de la divisió, que domina els vv. 34-35.

ell s'han de clarificar. Jesús no deixa indiferent, ni permet de continuar en l'ambigüitat: cal optar pel rebuig o per l'acceptació. Totes dues posicions es troben a Israel, el qual viu la divisió que Jesús porta. Segons Lluc, però, domina més aviat la primera: el Messies serà refusat pel seu propi poble a la creu, el moment de gran sofrença de Maria.

4. LA IDENTITAT DE JESÚS

Si l'Àntic Testament és el primer gran vector dels relats de la infància, el segon vector, estretament connectat al primer, és la cristologia. Mt i Lc coincideixen a plantejar els relats de la infància com una definició de la identitat de Jesús, de manera que aquests relats constitueixen un pròleg-resum de la cristologia que s'anirà perfilant en el decurs de la narració evangèlica.²⁷ El relat de la infància de Jesús ha estat concebut, tant en Mt com en Lc, no en termes provisionals i progressius sinó en termes de la identitat plena de Jesús. Des del punt de vista cristològic no hi ha, doncs, diferència entre el Jesús infant i el Jesús adult, entre el Jesús que neix i el que mor, entre el Jesús que entra al món i el Jesús que en surt morint i ressuscitant.

La definició de la identitat de Jesús ve donada per comunicacions divines (mitjançant l'àngel en Mt i Lc, mitjançant l'Esriptura en Mt,²⁸ mitjançant somnis o signes còsmics en Mt) i per afirmacions de persones que parlen i es mouen sota l'impuls de l'Esperit diví (totes en Lc: Elisabet, Zacaries i Simeó).²⁹ D'altra banda, els destinataris que escolten les comunicacions divines o les

27. Aquest tret no és exclusiu de Mt 1-2 i Lc 1-2. És sabut que el títol de l'Evangeli de Marc (Mc 1, 1) defineix Jesús com a «Messies» i «Fill de Déu», anticipant així les dues confessions de fe que el relat exposarà: la de Pere («tu ets el Messies», 8,29) i la del centurió («aquest home era realment el Fill de Déu», 15,38). En Jn, sorprenentment, les coses no són gaire diferents. En un *crescendo* de descoberta de la identitat de Jesús com a Fill de Déu per part dels deixebles —ja explicitada pel narrador (1,18) i per Joan Baptista (1,34)— el darrer deixeble que entra en escena, Natanael, confessa de manera plena Jesús com a «Fill de Déu» i «Rei d'Israel», és a dir, com el seu Messies (1,49). Aquesta confessió de fe es repeteix a càrrec de Pere («tu ets el Sant de Déu», 6,69) i més endavant a càrrec de Marta («tu ets els Messies, el Fill de Déu», 11,27). Al final de l'evangeli, el narrador manifesta, com fa el narrador en Mc 1,1, que ha escrit la seva obra perquè «cregueu que Jesús és el Messies, el Fill de Déu» (20,31).

28. Ens referim tant a la genealogia com a les citacions de compliment.

29. Elisabet parla a Maria «plena de l'Esperit Sant» (1,41). Igualment, Zacaries beneeix Déu «ple de l'Esperit Sant» i «profèticament» (1,67). Simeó, que beneeix Déu, té una «revelació», que li ve de l'Esperit: no morirà «sense haver vist el Messies del Senyor» (2,26). En canvi, de Maria no es diu que pronunciï el Magníficat (1,46-55) enduta per l'Esperit, ja que porta en el seu si el mateix Fill de Déu: el favor de Déu és ple en ella (v. 28: «plena de gràcia»).

comunicacions humanes impulsades per l'Esperit són Josep i els savis (Mt) i Maria i els pastors (Lc). En definitiva, tots els actes de comunicació entre el món diví i el món humà, o dins el món humà, que es fan a propòsit de Jesús, són «guiats» per Déu mateix. És ell mateix el qui construeix la identitat de Jesús. La cristologia resultant és fruit, doncs, de la revelació divina. Els éssers humans, que es mouen en el terreny del fet observable, de la historicitat més ordinària, no serien capaços de comprendre per ells mateixos el significat dels esdeveniments ni entendre la identitat d'aquell al voltant del qual gira l'acció divina.

En Mt la intervenció de Déu en la història s'adreça al lector de l'evangeli que descobreix la identitat de Jesús sobretot gràcies a les citacions de compliment presents en l'Escriptura i gràcies a la genealogia inicial. En Lc al lector se li manifesta la identitat de Jesús gràcies als personatges que reben missatges divinament avalats i conduïts (Elisabet, Maria, Zacaries, els pastors, Simeó) i que ells comuniquen a altres persones.³⁰ En Mt el lector s'adona que els personatges agraciats amb missatges de tipus diví són Josep i els savis, però també, irònicament, Herodes (!) i els dirigents del poble, que llegeixen correctament la profecia que fonamenta l'origen davídic del Jesús però que s'hi mostren refractaris (Mt 2,4-8). En cap cas el narrador no es permet d'identificar Jesús en primera persona, al marge de les comunicacions divines i dels personatges que el defineixen.³¹ Tota la informació que el lector rep sobre Jesús li arriba per mitjà de fonts legitimades divinament.

Abans del naixement de Jesús, la primera definició de la seva identitat arriba mitjançant el missatge d'un «àngel del Senyor» (Mt 1,20) que parla a Josep o bé «l'àngel Gabriel» (Lc 1,26) que parla a Maria. Es tracta de la màxima qualificació pel costat diví (un àngel «enviat per Déu», Lc 1,26) i pel costat humà («l'espòs de Maria» / Maria, la mare de Jesús). A més, en el cas de Mt hi hem d'afegir la citació de compliment de l'Escriptura (1,22-23), que completa la identificació de Jesús. Com ja hem assenyalat, la comparació entre els dos missatges divins (Mt 1,20-23 i Lc 1,30-33.35-37) presenta analogies força evidents a nivell d'algunes expressions que resumeixen el nucli del que ha de

30. Maria sembla constituir una excepció. A diferència dels pastors, que expliquen davant Maria (!) allò que l'àngel els ha dit (2,17), ella no comunica a ningú el missatge de l'àngel Gabriel, i es diu expressament que «ho guardava tot en el seu cor» (2,19) (vegeu també 2,51). La frase sembla implicar que la missió de Maria és la de conservar els esdeveniments, potser per a referir-los més tard, com a inici de la tradició sobre la infància de Jesús.

31. Per tant, no hi ha en Mt 1-2 i Lc 1-2 comentaris del narrador semblants al que apareix en Mt 9, 8 a propòsit del perdó dels pecats concedit per Jesús al paralític com el «poder tan gran» que Déu ha donat als homes.

passar: la concepció i naixement d'un infant que es dirà Jesús («no tinguis por», Mt 1,20 i Lc 1,30; «ha concebut / concebràs i tindrà(s) un fill», Mt 1,21 i Lc 1,31; «li posaràs el nom de Jesús», Mt 1,21 i Lc 1,31). A aquest nucli pertany un altre element relatiu a la concepció de Maria: l'engendrament de Jesús es duu a terme sense el concurs humà de Josep, amb el qual Maria està «compromesa en matrimoni» (Mt 1,18 i Lc 1,27), sinó que es realitza per obra de «l'Esperit Sant» (Mt 1,18.20 i Lc 1,35).³²

En aquest marc d'un naixement completament fora del comú³³—que Lc 1, 37 justifica amb una apel·lació a l'omnipotència divina («per a Déu no hi ha res impossible») — se situen les precisions sobre la identitat de Jesús, l'infant que naixerà. Mt subratlla, a partir de l'etimologia del nom «Jesús», la identitat de l'infant en relació al seu poble: ell serà el seu salvador, ja que el «salvarà dels pecats» (Mt 1,21).³⁴ En Lc la identitat de Jesús com a salvador apareix en l'anunci de l'àngel als pastors, els primers del poble a conèixer el naixement de Jesús (Lc 2,11). En canvi, en l'episodi de l'anunciació a Maria es remarca que Jesús és el Rei-Messies d'Israel, hereu del tron de David, «el seu pare», per sempre (1,32-33) —de fet, en 1,27 el narrador ja ha presentat Josep, el pare legal de Jesús, com a «descendent de David».³⁵

Hi ha, però, una altra identitat de Jesús: la que es refereix a Déu. En Mt cal recórrer a la citació de l'Escriptura (Is 7,14): Jesús és l'Emmanuel, «que vol dir “Déu amb nosaltres”» (Mt 1,23). El naixement de Jesús, fill d'una mare verge, suposa el compliment d'una profecia —en el seu origen, més aviat enigmàtica—, la qual assenyala aquí la filiació divina de Jesús, expressada de manera directa en 2,15.³⁶ En efecte, si Jesús és Déu amb nosaltres, això significa que la condició divina forma part de la seva identitat, i que és pròpia d'ell com a Senyor glorificat enmig de la comunitat (vegeu 18,20; 28,20). En Lc la filiació divina de Jesús és anunciada per l'àngel Gabriel en les seves dues

32. La no participació de Josep en la concepció de Jesús queda referendada per la banda de Josep —que, en adonar-se que Maria està embarassada, decideix «desfer en secret l'acord matrimonial» (Mt 1,19)— i per la banda de Maria —que, en sentir que serà mare de Jesús, replica a l'àngel que ella és «verge» [«no conec home»] (Lc 1,34).

33. Maria infantarà essent «verge» (*parthenos*), tal com remarca la citació d'Is 7,14 LXX, recollida en Mt 1,23. J. Gnilk fa notar que en aquest punt Mt no argumenta a partir de l'Antic Testament sinó a partir de la vida de Jesús tot mirant enrere cap a l'Antic Testament (*Das Matthäusevangelium. I. Teil* [HThKNT I/1], Freiburg: Herder 1986, p. 21 n. 16). U. Luz subratlla la intervenció creativa de Déu per mitjà de l'Esperit (*Mateo*, I, 145).

34. Mt aplica a Jesús el motiu veterotestamentari de l'etimologia del nom del personatge en relació a la seva identitat o missió. Vegeu, a tall d'exemple, el cas de Samuel (1Sa 1,20).

35. La condició de Jesús com a fill de David és precisament l'objecte de la genealogia de Mt 1,1-17. Josep, el pare legal de Jesús, és «fill de David» (Mt 1,20).

36. Vegeu Luz, *Mateo*, I, 145: «el hijo virginal de María es el Hijo de Dios».

intervencions adreçades a Maria. Gabriel afirma que «l'anomenaran Fill de l'Altíssim» (Lc 1,32) i, encara, que «l'anomenaran Fill de Déu» (1,35). El sentit de la santedat de Jesús —«el fruit que naixerà serà sant»— no s'escapa en si mateix, sinó que rep tot el seu sentit a la llum d'una identitat que resta única: la de Fill de Déu (de l'Altíssim). La singularitat de Jesús en relació a Déu s'aclareix quan és comparat amb el Baptista. També Joan, com Jesús, serà «gran» en santedat, ja que «quedarà ple de l'Esperit Sant» i viurà per a Déu, però en cap moment no serà anomenat el Fill de Déu ni ocuparà el tron de David (compareu 1,15-16 i 1,32.35).

Per tant, les paraules de l'àngel construeixen la identitat de Jesús en relació al seu poble com a «salvador» dels pecats (Mt) i com a Messies «Rei» d'Israel, designat i entronitzat per Déu mateix (Lc).³⁷ Pel que fa a Déu, la denominació de Jesús com a «Emmanuel» (Mt) i «Fill de Déu» (Lc) assenyalen la seva condició divina en quant Fill. En el cas de Lc (1,30-33.35-37), el missatge de l'àngel se situa de ple en la confessió de fe de la comunitat primitiva sobre Jesús com a Messies i Fill de Déu (vegeu n. 57). En el cas de Mt, el tema del messianisme davídic ha quedat reservat a la genealogia (1,1-17), i el missatge de l'àngel (1,20-21), complementat per l'Esclusiva (1,22-23), es focalitza cap a la identitat de Jesús en relació a Déu: Jesús és «Déu amb nosaltres» i «salvador», dues atribucions que assenyalen la condició divina de Jesús, la seva filiació. També aquí, doncs, si prenem el conjunt de Mt 1, es retroben els dos elements centrals de la identitat de Jesús que esdevenen la confessió de fe de la comunitat: Messies i Fill de Déu. Certament, la filiació divina de Jesús determina el seu messianisme i el porta més allà d'Israel.

Si ens hem d'atenir a Mt, la identitat de Jesús queda suggerida i gairebé explicitada en el c. 1, ja abans del seu naixement. Quan el text refereix el fet del naixement de Jesús (1,25), el lector ja sap que Jesús és fill legal de Josep, fill de David, i que pertany de ple a l'esfera divina, ja que ha quedat igualat al Déu pel fet de perdonar els pecats a Israel, el seu poble. El seu messianisme, doncs, és davídic per ascendència genealògica però ultrapassa les expectatives d'Israel en la mesura en què la seva concepció es produeix mitjançant una acció extraordinària de Déu, concretament, del seu Esperit Sant (*ek pneumatou hagiou*, 1,18.20), que assenyalen una identitat única de Fill de Déu. El relat subsegüent al naixement de Jesús (c. 2) serà la confirmació d'aquesta identitat de Jesús com a Messies i Fill de Déu.

37. Bovon subratlla encertadament que en els vv. 31-33 es resumeix tota la vida del Messies: naixement (v. 31) i entronització (vv. 32-33) (*Luc 1-9*, 76).

Tres seran les citacions de compliment que explicitaran netament la identitat de Jesús com a Messies davídic i com a Fill de Déu. Em refereixo primerament a Miquees 5,1.3, represa en 2,6 per tal d'escatir el lloc on ha nascut el «príncep que pasturarà Israel, el meu poble». És Betlem, població de la tribu de Judà, a la qual pertanyen David i la seva família, l'indret on cal buscar l'infant. L'itinerari de Jesús, Messies i Fill de Déu, no s'esgota, però, amb Betlem. Passa per Egipte i arriba a Natzaret. Per això, tres citacions de compliment pretenen dibuixar alhora (!) la identitat de Jesús i el seu itinerari vital, la seva geografia particular d'infant perseguit per Herodes i el seu fill Arquelau, que el porta a l'exili d'Egipte i al recer de Natzaret de Galilea, lluny de Judea. L'anada i estada a Natzaret del Messies —en comptes de Betlem, la localitat que li tocava com a membre de la família de David— queda justificada per una interpretació de l'Escriptura (vegeu Is 11,1) que combina les consonants dels termes hebreus «plançó» (*n-ts-r*) i «natzarè» (*n-ts-r-y*): «brotarà un plançó de les seves arrels (de la soca de Jessè, el pare de David)». ³⁸ Per tant, no ha de repugnar que el Messies quedi vinculat a Natzaret de Galilea (l'opinió contrària aflora netament en Jn 1,46; 7,41.52). Is 11,1 seria, molt probablement, el segon text de referència que, segons Mt, fonamentaria el messianisme de Jesús, l'anomenat «Natzarè».

La tercera citació de compliment (Mt 2,15) pren el profeta Osees (esmentat com Miquees amb un genèric «el profeta») com a referència. Os 11,1, un text que parla de l'alliberament d'Israel, un poble incipient esclavitzat a Egipte, serveix per a fixar el terme cristològic clau de Mt 1-2: Jesús com a Fill de Déu. Òbviament, Mt ha desplaçat la referència primigènica al poble d'Israel referit metafòricament com a «fill» i ha aplicat a Jesús aquest terme en sentit propi: Jesús és el Fill de Déu. A més, Os 11,1 ha servit per a presentar l'estada de Jesús a Egipte com un esdeveniment que respon al disseny diví i, per tant, justifica el viatge a Egipte de Jesús, fugitiu d'Herodes.

38. Luz (*Mateo*, I, 183) opina igualment que Mt fa servir Is 11,1, text que era llegit en clau messiànica pel judaisme. En hebreu, «natzarè» és *notsrí*. El pas al grec *nazoraïos* (2,23) és plausible (Luz, *ibíd.*, 182). Pel que fa a la localització de la citació de compliment, que Mt atribueix a un indeterminat «els profetes» (2,23), val a dir que la imatge del «plançó» amb tons messiànics és segurament exclusiva d'Is 11,1. En conseqüència, Mt opta per una fórmula vaga perquè de fet Is 11,1 no és citat sinó reprès mitjançant una tècnica interpretativa (*'al-tiqri*) que relaciona paraules que tenen les mateixes consonants però canviant-ne la vocalització. Vegeu encara, sobre Mt 2,23, J. GNILKA (*Matthäus*, I, 54-57), que també defensa Is 11,1 com a text al qual Mt es referiria.

Igual que en Mt, la identitat de Jesús queda, en Lc, del tot aclarida en el c. 1, abans del relat estricte del naixement (2,1-7). En Lc, però, es produeix un examplament de la definició de la identitat cristològica de Jesús. Ja hem assenyalat el gruix cristològic del missatge de l'àngel Gabriel, que posava en relleu la identitat de Jesús com a Messies i Fill de Déu (1,30-33.35-37). Ara cal recollir les dades cristològiques que arriben mitjançant Elisabet (1,42-45) i Zacaries (1,68-79), pares de Joan. Amb tot plegat, es podrà verificar si, com en el cas de Mt, el relat subsegüent al naixement de Jesús en Lc (2,8-38) serveix per a confirmar la identitat de Jesús ja expressada anteriorment, abans que neixi.

La intervenció d'Elisabet (1,42-45) presenta la novetat que Jesús és anomenat «Senyor» en el marc de la definició de Maria com a «mare del meu Senyor» (1,43). Aquest ús de «Senyor» referit a Jesús es troba en un context on el terme és aplicat invariablement a Déu —amb l'excepció de 1,76 (Joan prepara «els camins del Senyor»), si bé en 1,17-18 aquesta mateixa expressió es refereix clarament a Déu. Alguns autors, com Bovon, opinen que en 1,43 el terme assenyalava tan sols un tracte de respecte d'Elisabet envers Jesús, el qual és considerat més gran que Joan (vegeu 7,9).³⁹ Altres, com Marshall, es remunten a tot Lc, on Jesús és sovint anomenat «Senyor» (*kyrios*); en 1,43 el títol seria com una reiteració de l'estatus de Jesús com a Messies.⁴⁰ A la llum de 2,11 (Jesús és definit per l'àngel com a «Messies» i «Senyor»), sembla que cal preferir la segona possibilitat: el terme «Senyor» assenyalava la condició divina de l'Ungit de Déu, del Messies.

Pel seu costat, el càntic pronunciat per Zacaries (1,68-79) conté una forta càrrega cristològica. Aquí hi domina el motiu de Jesús com a salvador. Aquest motiu es troba en connexió estreta amb les afirmacions inicials i paral·leles del càntic de Maria i del càntic de Zacaries, relatives a l'obra salvadora de Déu. El càntic de Maria o Magníficat és una lloança i acció de gràcies al «Senyor» (*kyrios*) com a «Déu salvador meu» (*ho theos ho sôtêr mou*), elevat per la qui ha concebut Jesús, el Fill de l'Altíssim (1,47).⁴¹ El càntic de Zacaries o Benedictus és un segon himne de lloança i benedicció, igualment adreçat al «Senyor» (*kyrios*) com a «Déu d'Israel» que ha «redimit el seu poble» (*epoiê-*

39. Vegeu BOVON, *Luc 1-9*, 87. Lluc té cura a remarcar la diferència existent entre Joan, «el profeta de l'Altíssim» (1,76), i Jesús, «el Fill de l'Altíssim» (1,32).

40. Vegeu MARSHALL, *Luke*, 81. Marshall cita Lc 20,41-44, on les dues atribucions (Messies i Senyor) són presentades com a intercanviables.

41. Sobre el Magníficat, vegeu J. DUPONT, «Le Magnificat comme discours sur Dieu», en la seva obra *Études sur les évangiles synoptiques*, vol. II (BETL LXX-B), Leuven: University Press 1985, 953-975.

sen lytrôsin tô-i laô-i autou) (1,68).⁴² En el Benedictus la salvació de Déu es concreta en l'alliberament de les mans dels «enemics» (1,71.74) i en el suscitament d'un personatge que serà «corn de salvació», és a dir, un «salvador poderós» (v. 69).⁴³ En el Magníficat l'acció salvadora de Déu es desplega amb força sobre «els de cor altiu» i els «poderosos» (1,51-52), sense que hi hagi cap esment de la persona que serà l'instrument de la salvació divina.⁴⁴

És en el Benedictus on aquest personatge, del qual l'àngel ja ha revelat el nom («Jesús», 1,31), rep una atenció especial —el relat del seu naixement és imminent. Jesús és el «salvador poderós» (1,69) de la casa de David que Déu ha suscitat, portant a compliment la seva mateixa promesa, expressada en els oracles dels profetes, i manifestant així el seu amor i la fermesa de la seva aliança feta a Abraham. Jesús és, doncs, salvador i Messies davídic. La seva salvació, realització de la salvació de Déu, va lligada a la seva condició de Messies escollit i enviat. Hem dit que la salvació que Jesús incorpora és definida, en la primera part del Benedictus (vv. 68-75), com a alliberament del poble de mans dels seus enemics i dels qui li volen mal. Tanmateix, en la segona part (vv. 76-79), aquesta «salvació» (*sôtêria*) queda relacionada amb el «perdó dels seus pecats» (*en afesei hamartiôn autôn*) que rebrà el «seu poble» (*tô-i laô-i autou*) (1,77) —el poble del «Senyor», és a dir, de Jesús, del qual Joan prepara els camins (1,76). Semblaria que la salvació perd el seu caràcter antagònic i ètnic i esdevé espiritual i existencial, en línia amb el que es diu en Mt 1,21 (Jesús «salvarà dels pecats el seu poble»), verset de continguts i termes estrictament paral·lels amb Lc 1,77 («faràs saber al poble que li ve la salvació, el perdó dels seus pecats»)⁴⁵ En Mt i Lc la salvació que Jesús porta es col·loca en el mateix nivell que la salvació de Déu i consisteix en el perdó dels pecats.

La noció de salvació de Jesús com a perdó dels pecats present en Lc 1,77 (i Mt 1,21) —que es relaciona, com hem vist, amb el caràcter global del mis-

42. En el Magníficat «Israel» també és esmentat una vegada (1,54), com a «descendència d'Abraham» (1,55). La referència a Abraham i als pares del poble («els nostres pares») també es troba en el Benedictus (1,72-73).

43. Vegeu MARSHALL, *Luke*, 91. L'expressió «corn de salvació» (*kêras sôtêrias*) prové del Sl 18,3, on és aplicada a Déu.

44. Maria no al·ludeix a la informació sobre Jesús que el text li confereix ran de la visita de Gabriel, i es limita a parlar de l'obra de Déu en ella (1,48-49). Seran els altres personatges, celestials (l'àngel dels pastors) i terrenals (Zacaries i Simeó), els qui «recolliran» i amplificaran la informació sobre Jesús fornida per Gabriel. Maria es limita, com ja hem assenyalat, a lloar Déu en el seu Magníficat (1,46-55) i a guardar-ho tot en el cor i meditar-ho (2,19).

45. Subratllem que els termes grecs de Mt 1,21 són gairebé els mateixos que els de Lc 1,77: «salvarà» (*sôzei*), «dels seus pecats» (*apo tôn hamartiôn autôn*), «el seu poble» (*ton laon autou*).

satge i acció de Jesús segons Mt (26,28) i segons Lc (24,47)—⁴⁶ és reblada en els versets finals del Benedictus mitjançant la metàfora del sol naixent.⁴⁷ Amb aquesta metàfora, de probables reminiscències messiàniques,⁴⁸ s'accentuen els efectes salvadors del sol naixent sobre els qui poblen una terra dominada per la mort i la desorientació, que ara troba, finalment, una via de pau. Tal com indica Is 9,1, text proper a Lc 1,78-79, la fosca o tenebra té a veure amb un fenomen espiritual i interior —Is 8,23 parla dels qui «viven en l'angoixa»— que només es resol després que «una llum ha resplendit per als qui vivien al país tenebrós» (Is 9,1). La frase s'aparta poc, pel que fa als continguts, de Mc 1,21 (Jesús com aquell que salva dels pecats el seu poble) i de Lc 1,77 (Joan fa saber al poble que li ve la salvació). Doncs bé, no és difícil de transposar la imatge metafòrica de Lc 1,78 (el sol naixent que ve del cel) als qui havien pecat i que ara són perdonats (Lc 1,77) gràcies a Jesús. Ara bé, aquesta llum o sol naixent, que és Jesús, «ha visitat» (1,78) el poble d'Israel, com en altre temps Déu mateix va «visitar» aquest poble, és a dir, el va «redimir» (1,68). Per tant, el sol naixent que il·lumina i treu de les ombres de la mort i emmena per camins de pau evoca Jesús, que porta al poble la salvació, és a dir, el perdó dels seus pecats (1,77).

Arribats al final del Benedictus, la identitat de Jesús ja ha estat explicada a bastament. El lector ho sap pràcticament tot sobre la identitat del fruit sant que ha de néixer (Jesús) i sobre la del profeta (Joan) que prepararà els seus camins, els camins del Senyor. Per dues vegades (1,45; 1,76), respectivament en llavis d'Elisabet i de Zacaries, pares de Joan, s'ha aplicat a Jesús l'apel·latiu «el Senyor» (*ho kyrios*), que les Escripures reserven al Déu Altíssim. Ja hem conclòs que el terme «Senyor» assenyala la condició divina de l'Ungit de Déu, del Messies. Aquesta conclusió es fonamenta en l'anunci del naixement de Jesús fet per l'àngel als pastors, segons el qual ha nascut «el Messies, el Senyor» (2,11), i en la profecia de Simeó, del qual el narrador afirma que no veurà la mort sense haver vist «el Messies del Senyor» (2,26), és a dir, l'Ungit

46. Notem que Jn 20,23 no s'aparta excessivament de Lc 24,47: el Kyrios ressuscitat dona les darreres instruccions als deixebles en el moment d'enviar-los a la missió. Vegeu igualment Rm 4,25.

47. El «sol naixent» (*anatolê*) (Lc 1,78) no deixa de presentar similituds amb un altre astre: l'estrella que els savis han vist sortir «a l'Orient» (*en tê-i anatólê-i*) (Mt 2,2).

48. Marshall (*Luke*, 95) escriu a propòsit d'aquesta metàfora celestial, vinculada al món diví: «the imagery is thus that of the Davidic Messiah, the Shoot from Jesse (Is. 11:1ff.) and the star from Jacob (Nu. 24:17)». Tant el sol naixent com l'estrella (Mt 2,2) i el plançó (Mt 2,23) són elements de la natura i del cosmos que es manifesten i guanyen en intensitat o grandària.

de Déu.⁴⁹ Sembla, doncs, clar que Jesús és l'enviat escatològic de Déu (2,26) i alhora el qui posseeix una condició divina (2,11).

De fet, les informacions donades per l'àngel del Senyor als pastors —que aquests interpreten com a paraules provinents de Déu mateix (2,15)— i per Simeó als pares de Jesús (2,33) —informacions que el text subratlla reiteradament que provenen de l'Esperit Sant actuant en Simeó (1,25.26.27)—, reprenen en darrer terme tot allò que s'ha posat de manifest abans del naixement de Jesús (Lc 1). Els accents, però, són dos: la identitat de Jesús com a salvador i l'abast universal de la salvació que ell porta. Pel que fa al primer accent, cal notar que tant l'àngel del Senyor com l'ancià conduït per l'Esperit afirmen que «salvador» és la primera identitat de Jesús («avui us ha nascut un salvador», 2,11, «els meus ulls han vist el Salvador», 2,30). Pel que fa a l'universalisme de la salvació, Simeó es refereix a «tots els pobles» (2,31) i tot seguit especifica que es tracta de les «nacions», primer (!) i d'«Israel» (2,32). Notem que aquestes afirmacions diuen relació a la llum amb què Jesús «il·luminarà els qui viuen a la fosca» (1,79). Els pastors, en plena «nit», queden envoltats de «llum» gràcies a l'acció de la «glòria del Senyor» (2,8.9). Simeó diu, semblantment, de Jesús que és «llum» i és «glòria» (2,32). En el cas dels pastors, Jesús és la llum divina, la que ve del cel, en sintonia amb la «glòria» celestial que canten els àngels (2,14). En el cas de Simeó, és la llum i la glòria de Jesús del Salvador: Jesús és llum i és glòria. Una vegada més, en el plantejament cristològic de Lc el nus fonamental és l'aplicació a Jesús de tot allò que també es refereix a Déu.

Del que acabem de dir es desprèn quina és la intenció d'un text que, en Lc, pretén subratllar la condició divina del qui és «Salvador, Messies, Senyor» (2,11). Aquests tres termes constitueixen un «concentrat cristològic» que se situa immediatament després del naixement de Jesús, quan, per llavis d'un àngel, s'expressa àmpliament la seva identitat. Aquest concentrat ha de ser posat en relació amb l'altre «concentrat cristològic», igualment comunicat per un àngel, aquí Gabriel, ran de l'anunciació a Maria, en el qual la primera afirmació és la referida a la condició divina de Jesús: Fill de l'Altíssim (de Déu) i rei davídic (Messies d'Israel) (vegeu 1,32). Aquests dos textos (1,32 i 2,11) construeixen i resumeixen la identitat de Jesús, la qual és comunicada per un missatge diví, un àngel. Es pot, doncs, afirmar que és Déu mateix el qui revela la identitat darrera del seu Fill.

49. Pere confessa semblantment que Jesús és «el Messies de Déu» (9,20), és a dir, l'enviat diví per excel·lència, destinat a tots els pobles, no tan sols a Israel —el terme «Messies» perd aquí i en 2,26 la seva connotació nacional.

5. CONCLUSIONS

1. Mt i Lc coincideixen a tractar els relats de la infància com una continuació de l'Antic Testament». Des del primer moment el lector de Mt es troba immers en el món de l'aliança primera, tal com s'aprecia en les cinc citacions de compliment, distribuïdes entre Mt 1,18 i 2,23. De manera semblant, després del pròleg (1,1-4), el lector de Lc es veu arrossegat al món de la història bíblica i jueva.

2. La doble destinació del missatge salvador de Jesús, a Israel i als pobles, caracteritza els evangelis de Mt i Lc, de manera que en l'un i en l'altre la salvació destinada al poble d'Israel (Mt 1,21; Lc 1,77) acaba essent eixamplada a tots els pobles (Mt 26,28; Lc 24,47). També en els relats de la infància l'abast universal de la salvació divina que ve per Jesús hi és present amb tota la força. Tant en Mt com en Lc, mentre que el motiu d'Israel com a destinatari de la salvació de Déu apareix abans i després del naixement de Jesús, el motiu dels pobles als quals és destinada igualment aquesta salvació es troba immediatament després del seu naixement.

3. En Mt és fàcilment observable una presentació antitètica entre personatges jueus —Herodes, flanquejat pels dirigents del poble i per tota la ciutat de Jerusalem— i personatges no jueus —els savis, vinguts d'Orient, tothora orientats per l'estrella. Però la figura positiva de Mt és Josep, de la dinastia reial de David, que funciona de manera antitètica a Herodes, rei usurpador del tron de David: Herodes vol matar l'infant, el rei d'Israel, mentre que Josep el salva.

4. En Lc es tracta amb delicadesa el refús de Jesús per part d'Israel i s'evita la forta contraposició de personatges i situacions que es constata en Mt. Sobretot, Lc fa emergir amb força la categoria de l'Israel fidel a Déu que reconeix en Jesús el seu enviat mitjançant els personatges de Simeó i Anna, i Zacaries. D'altra banda, i de manera metafòrica, Lluç planteja en 2,34-35 el destí de Jesús dins Israel i la conseqüència que aquest destí tindrà en la seva mare. Simeó, parlant de forma profètica, anuncia que Jesús serà objecte de rebuig i adhesió —per aquest ordre! Es produirà, doncs, un divisió dins Israel per causa d'aquell. Totes dues posicions es troben en Israel, però el refús domina: el Messies serà refusat pel seu propi poble a la creu, el moment de gran sofrança de Maria.

5. L'Antic Testament és el primer gran vector dels relats de la infància, mentre que el segon vector, estretament connectat al primer, és la cristologia. Mt i Lc coincideixen a plantejar els relats de la infància com una definició de la identitat de Jesús, de manera que aquests relats constitueixen un pròleg-

resum de la cristologia que s'anirà perfilant en el decurs de la narració evangèlica. Ara bé, el relat de la infància de Jesús ha estat concebut, tant en Mt com en Lc, no en termes progressius sinó en termes de la identitat plena de Jesús. Des del punt de vista cristològic no hi ha diferència entre el Jesús infant i el Jesús adult, entre el Jesús que neix i el que mor, entre el Jesús que entra al món i el Jesús que en surt morint i ressuscitant.

6. La definició de la identitat de Jesús ve donada per comunicacions divines (mitjançant l'àngel en Mt i Lc, mitjançant l'Esclatúra en Mt, mitjançant somnis o signes còsmics en Mt) i per afirmacions de persones que parlen i es mouen sota l'impuls de l'Esperit diví (totes en Lc: Elisabet, Zacaries i Simeó). D'altra banda, els destinataris que escolten les comunicacions divines o les comunicacions humanes impulsades per l'Esperit són Josep i els savis (Mt) i Maria i els pastors (Lc). En definitiva, tots els actes de comunicació entre el món diví i el món humà, o dins el món humà, que es fan a propòsit de Jesús, són «guiats» per Déu mateix. És ell mateix el qui construeix la identitat de Jesús. La cristologia resultant és presentada, doncs, com a fruit de la revelació divina.

7. Pel que fa a Mt, la identitat de Jesús queda explicitada en el c. 1, ja abans del seu naixement. Quan el text refereix el fet del naixement de Jesús (1,25), el lector ja sap que Jesús és fill legal de Josep, fill de David, i que pertany de ple a l'esfera divina, havent quedat igualat a Déu pel fet de perdonar els pecats a Israel, el seu poble. El seu messianisme, doncs, és davídic per ascendència genealògica però ultrapassa les expectatives d'Israel en la mesura en què la seva concepció es produeix mitjançant una acció extraordinària de Déu, concretament, del seu Esperit Sant (1,18.20), que assenjala la seva identitat, única, de Fill de Déu. El relat subsegüent al naixement de Jesús (c. 2) serà la confirmació d'aquesta identitat de Jesús com a Fill de Déu i com a Messies.

8. En Lc, igual que en Mt, la identitat de Jesús queda del tot aclarida en el c. 1, abans del relat del naixement (2,1-7). En Lc, però, es produeix un eixamplament de la definició de la identitat cristològica de Jesús. El missatge de l'àngel Gabriel posa en relleu la identitat de Jesús com a Messies i Fill de Déu (1,30-33.35-37). Posteriorment, arribats al final del Benedictus, el lector ho sap pràcticament tot sobre la identitat del fruit sant que ha de néixer (Jesús) i sobre la del profeta (Joan) que prepararà els seus camins, els camins del Senyor. Es diu dues vegades (1,45; 1,76) que Jesús és «el Senyor» (*ho kyrios*), denominació que les Esclatúres reserven a Déu. Aquest terme assenjala la condició divina de l'Ungit de Déu, del Messies. Vegeu igualment 2,11.26, on queda palès que Jesús és l'enviat escatològic de Déu (2,26) i alhora que és de condició divina (2,11).